

Avdelningen för analys, tillträde och främjandefrågor

Föredragande
Frida Lundberg
Utredare

010-4700637
frida.lundberg@uhr.se

YTTRANDE

Datum
2017-11-24

Diarienummer
Dnr 1.2.3-00664-2017

Postadress
Box 45093
104 30 Stockholm

Besöksadress
Wallingatan 2
111 60 Stockholm

Telefon
010-470 03 00

Org nr
202100-6487

www.uhr.se

Utbildningsdepartementet
103 33 Stockholm

Ökade möjligheter till grundläggande behörighet på yrkesprogram och ett estetiskt ämne i alla nationella program

Utbildningsdepartementets dnr U2017/03537/GV

Bra med förbättrade möjligheter till grundläggande behörighet på yrkesprogram och ett estetiskt ämne

UHR tillstyrker förslagen enligt vad myndigheten framfört i yttrandet till gymnasieutredningen.¹ UHR har dock några synpunkter på genomförandet av förslagen samt några frågeställningar som myndigheten anser behöver klargöras innan de föreslagna ändringarna genomförs.

Tydliga övergångsregler nödvändiga för korrekta betygsdokument

UHR:s erfarenhet är att det vid tidigare förändringar i gymnasieskolan uppstått oklarheter för skolorna om hur betygsdokument ska utfärdas. När betygsdokument utfärdas felaktigt kan det leda till att sökande till högskolan hamnar i kläm. Bland annat kan en sökande tro att hon eller han uppfyller behörighetskraven, vilket kanske inte är fallet.

För de elever som påbörjat sin gymnasieutbildning före den 30 juni 2019 men förlänger sin gymnasietid av olika anledningar, exempelvis byter program eller gör ett utbildningsår utomlands, måste det finnas tydliga övergångsbestämmelser. UHR menar att det rimligtvis borde vara så att dessa elever kan ha ett gymnasiearbete på 50 poäng samt ett estetiskt ämne och få ut en gymnasieexamen, trots att de påbörjat sina gymnasiestudier tidigare än 30 juni 2019 och då omfattas av äldre regelverk.

För UHR:s del är det viktigt att regelverket tydligt anger vad som är ett godtagbart innehåll i en examen för en sökande som varit elev både då det nuvarande regelverket gäller och när det nya trätt i kraft. Tydliga regler skapar förutsättningar för korrekt utfärdade betygsdokument vilket i sin tur gör det möjligt för UHR att genom antagningssystemet NyA automatiserat kontrollera om behörighetskraven är uppfyllda. Om tydliga regler saknas skulle det riskera att leda till resurskrävande

¹ UHR:s yttrande (Dnr 1.1.1-1292-16) till betänkandet *En gymnasieutbildning för alla – åtgärder för att alla unga ska påbörja och fullfölja en gymnasieutbildning* (SOU 2016:77).

manuell hantering av examensbevis samt omfattande kontakter med skolor och enskilda.

Vad som är utökade kurser måste framgå i betygsdokumentet

Vid meritvärderingen av gymnasiebetyg vid anmälan till högskolestudier är det nödvändigt att veta vilka kurser som är utökade och vilka kurser som ingår i det fullständiga programmet eftersom de hanteras olika. Det nya förslaget innebär att ett fullständigt yrkesprogram kan ha en omfattning på 2500 - 2800 gymnasiepoäng. Idag har samtliga program med fullständig studiekurs en omfattning på 2 500 gymnasiepoäng, och alla kurser därutöver är utökade kurser. Vid meritvärderingen medräknas alla kurser inom det fullständiga programmet i den sökandes jämförelsetal. De utökade kurserna medräknas endast om de krävs för behörighet eller kan ge meritpoäng. För att en korrekt meritvärdering ska kunna ske måste det tydligt framgå av betygsdokumentet vilka kurser som är utökade och vilka som har lästs inom det fullständiga programmet.

Vad får ingå i en gymnasieexamen från vuxenutbildningen?

Av utredningen framgår inte om de föreslagna ändringarna även ska omfatta vuxenutbildningen. Det måste bli tydligt för elever som påbörjat sina studier vid gymnasieskolan och vill avsluta dem på vuxenutbildningen vilka kurser som eleven kan ta med sig in i en gymnasieexamen från vuxenutbildningen. Regelverket kring vilka kurser som får ingå i en gymnasieexamen från vuxenutbildning har ändrats flera gånger. Idag kan alla kurser från gymnasieskolan ingå i en gymnasieexamen från vuxenutbildningen, med undantag av Idrott och hälsa 1. Det måste klargöras om det estetiska ämnet kan ingå i en gymnasieexamen från vuxenutbildningen och om gymnasiearbetet kan vara på 50 poäng. Det måste också bli klarlagt om en yrkesexamen från vuxenutbildningen ska ha motsvarande ökning av gymnasiepoängen som yrkesprogrammen på gymnasieskolan.

Vilka kurser ska räknas som ett obligatoriskt estetiskt ämne?

Vid införandet av ett obligatoriskt estetiskt ämne i gymnasieskolan kommer UHR att behöva göra anpassningar i antagningssystemet NyA och den nationella betygsdatabasen Beda. För att UHR ska kunna kontrollera att en gymnasieexamen innehåller samtliga gymnasiegemensamma ämnen är det viktigt att det tydligt framgår vilka kurser som räknas som ett obligatoriskt estetiskt ämne. Idag kan många ämnen i gymnasieskolan definieras som estetiskt ämne.

Får det estetiska ämnet utbyteskompletteras?

Utbyteskomplettering innebär att en sökande har möjlighet att ersätta betyget i en befintlig kurs mot ett nytt högre betyg i samma kurs för att få ett högre meritvärde vid antagning till högre studier. Det framgår inte av utredningen om det estetiska ämnet kan läsas på vuxenutbildningen. För individen är det viktigt att känna till om det är möjligt i de fall individen vill höja betygsvärdet i denna kurs.

Vissa gymnasiegemensamma ämnen riskerar att prioriteras ner av eleverna

UHR ser de ökade möjligheterna att läsa in grundläggande behörighet på yrkesgymnasiet som något som borde kunna främja den breddade rekryteringen till högskolan. För att även uppnå ett breddat deltagande i högskolan bör det övervägas i vilken utsträckning betyget E är viktigt även i gymnasiegemensamma ämnen som inte krävs för behörighet, men som bland annat förbereder för studier på högskola.

Eftersom yrkesprogrammen ska förbereda för ett yrke kan de genom sin uppbyggnad inte förbereda för högskolestudier i samma utsträckning som de högskoleförberedande programmen; bland annat har gymnasiearbetet olika karaktär beroende på om programmet är högskoleförberedande eller yrkesförberedande. Det är enligt UHR ändå viktigt att yrkesprogrammen i den mån det är möjligt ger eleverna en god grund för högskolestudier. Därför menar UHR att det är viktigt att överväga i vilken mån gymnasiegemensamma ämnen, i vilka det inte krävs E för högskolebehörighet, kan komma att prioriteras ner av eleverna när yrkesprogrammets omfattning utökas.

För grundläggande behörighet krävs idag poängmässigt 2 250 godkända gymnasiepoäng av ett fullständigt program på 2 500 gymnasiepoäng. Det nya förslaget innebär en förändring i detta krav eftersom grundläggande behörighet nu kan uppnås på yrkesprogram med 2250 godkända gymnasiepoäng av det fullständiga programmet på 2700/2800 gymnasiepoäng. Konsekvensen av detta skulle kunna bli att fler elever än idag har betyget F i de gymnasiegemensamma ämnen som inte krävs för behörighet men ändå uppnår kraven för gymnasieexamen.

Gymnasiegemensamma ämnen som samhällskunskap, religion, historia och naturkunskap är ämnen som inte är nödvändiga för att uppnå grundläggande behörighet. UHR erfar att dessa ämnen ändå har betydelse för en god högskoleförberedelse och även för andra mål för gymnasieskolan kopplade till värdegrund och demokrati. Till exempel anges som syfte för ämnet samhällskunskap att "Eleverna ska ges möjlighet att utveckla ett vetenskapligt förhållningssätt till samhällsfrågor och en förståelse av det vetenskapliga arbetet med samhällsfrågor".²

I utredningen *Välja yrke* (SOU 2015:97) redogörs för en undersökning som visar att elever som studerar på högskoleförberedande program var mer toleranta i de högre årskurserna jämfört med elever i de lägre årskurserna. Förhållandet var det omvända i gruppen som studerade yrkesprogram - elever i de högre årskurserna var mer intoleranta.³ UHR menar att resultatet av undersökningen kan bero på flera faktorer men just arbetet med skolans värdegrund lyfts i utredningen som viktig att arbeta mer med. Myndigheten anser att det är viktigt att följa upp i vilken utsträckning elever med gymnasieexamen har E i de gymnasiegemensamma ämnena om yrkesprogrammets omfattning utökas.

Examensdokumenten måste vara begripliga utomlands

Svenska gymnasiebetyg skiljer sig från gymnasiebetygen i många andra länder där gymnasiequalifikationen i sig ger behörighet till högre studier. Med en svensk yrkesexamen är det en rad parametrar som måste kontrolleras av mottagande part, till exempel det utländska universitetet, för att avgöra om gymnasieexamen är behörighetsgivande för högskola. Promemorians förslag innebär att det framöver kommer att finnas större variation av hur en yrkesexamen kan se ut, det vill säga hur många poäng en examen kan omfatta och hur de kurser som ger grundläggande behörighet förs in i examen. Det innebär, enligt UHR:s mening, att det framöver blir ännu viktigare med tydlig dokumentation över gymnasieexamen. När elever med svensk gymnasieutbildning söker sig utomlands, antingen för vidare studier eller för arbete är det viktigt att dokumentationen från gymnasieutbildningen är tydlig. I

² <https://www.skolverket.se/laroplaner-amnen-och-kurser/gymnasieutbildning/gymnasieskola/sam>

³ *Välja yrke* (SOU 2015:97), sid 107 f.

synnerhet är det viktigt att det är tydligt om gymnasieexamen ger behörighet till högre studier eller inte.

Beslut i detta ärende har fattats av generaldirektör Ulf Melin. Föredragande har varit utredare Frida Lundberg. I den slutliga handläggningen har handläggare Lotten Delin, processledare Gunilla Hammarström och utredare Viveka Sahlberg deltagit.

Ulf Melin

Frida Lundberg